

ПРОЦЕС ОЦІНЮВАННЯ В ХОДІ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

І.О. Свердлова, канд. пед. наук (Харків)

Були вивчені особливості процесу оцінювання в умовах інтерактивного навчання. Доведено, що на відміну від традиційного оцінювання, при активному навчанні об'єктами контролю виступають не тільки мовленнєві навички та вміння, але й навички критичного мислення та комунікації. Розроблені критерії оцінювання учнів як при індивідуальній роботі, так і в умовах роботи в групах співпраці; запропонована техніка організації роботи учнів в таких групах. Показано, що при розробці вимірників для оцінювання окремих прийомів активного навчання доцільно підключати самих учнів.

Ключові слова: інтерактивне навчання, критерії оцінювання, мовленнєві навички, критичне мислення, комунікація.

И.А. Свердлова. Процесс оценивания в ходе интерактивного обучения. Были изучены особенности оценивания при интерактивном обучении. Доказано, что в отличие от традиционного оценивания, при активном обучении объектами контроля являются не только речевые навыки и умения, но и навыки критического мышления и коммуникации. Разработаны критерии оценивания учащихся, как при индивидуальной работе, так и в условиях работы в группах сотрудничества; предложена техника организации работы учеников в таких группах. Показано, что к разработке некоторых критериев оценивания целесообразно подключать самих учащихся.

Ключевые слова: интерактивное обучение, критерии оценивания, речевые навыки, критическое мышление, коммуникация.

I.O. Sverdlova. The assessment in the course of interactive teaching. The peculiarities of assessment in the course of interactive teaching have been investigated. It was proved that in contrast to traditional assessment speech, critical thinking and communicative skills should be in the focus of control. Assessment criteria for individuals and groups have been worked out; teaching techniques for a group work have been suggested. It was shown that in some cases it's reasonable to involve students into the process of designing criteria.

Key words: interactive teaching, assessment criteria, speech habits, critical thinking, communication.

Сучасна освіта характеризується особистісно зорієнтованим підходом до організації педагогічного процесу та спрямованістю навчання на результат і набуття учнями мовленнєвих компетенцій.

Актуальність роботи полягає в необхідності подальшого вивчення потенціалу педагогічних інновацій, зокрема технологій розвитку критичного мислення на заняттях з іноземної мови. В попередніх роботах [4; 5; 6] ми розглянули принципи активного навчання та етапи формування навичок критичного мислення; можливості інтегрованого підходу до

формування вказаних вище навичок; надали практичні рекомендації щодо навчання критичного читання.

Метою статті є вивчення особливостей контролю та оцінювання в умовах активного навчання.

Згідно визначень С. І. Ожегова [1], контроль – це «спостереження з метою перевірки», а оцінка – це «встановлення ступені, рівня, якості». Контроль входить складовою частиною до системи навчання іноземних мов. Як складник системи навчання контроль має свої функції. Виділяють наступні функції контролю: зворотного зв'язку, навчальну, розвиваючу і оціночну [2]. Функція зворотного зв'язку забезпечує керування процесом навчання іноземної мови. Зворотний зв'язок несе вчителю інформацію про рівень успішності учнів. Навчальна функція реалізується на основі синтезу набутих навичок і вмінь в оперуванні засвоєним мовним та мовленнєвим матеріалом, так як під час виконання контрольних завдань продовжується і процес навчання. Розвиваюча функція передбачає розвиток індивідуальних, психологічних особливостей учнів під час виконання ними контрольних завдань. Ця функція реалізується в напрямі розвитку інтересу, мотивів учня до вивчення іноземної мови. Перспектива утримання високих результатів у виконанні контрольних завдань заохочує учнів до вдосконалення володіння ними іноземною мовою. Оціночна функція реалізується в ході оцінювання результатів виконання учнями навчальних завдань. Оцінка вказує на певний рівень володіння іншомовною мовленнєвою діяльністю, є орієнтиром для учнів (та їх батьків) у подальшій діяльності в опануванні іноземної мови. Оцінка є основним показником успішності навчання в офіційних документах про освіту, а також у звітах, що складаються адміністрацією шкіл для органів народної освіти.

Як правило, при традиційному підході до оцінювання об'єктами контролю виступають навички і вміння мовлення. Дослідники вважають, що у продуктивних видах мовленнєвої діяльності основними якісними показниками володіння учнями іншомовного спілкування є: ступінь узгодженості висловлювань із заданою ситуацією; повнота відображення ситуації; рівень і характеристика імпровізації у формуванні висловлювань, правильність використання мовних засобів для оформлення висловлювань різноманітність використання мовних засобів. Кількісні показники складають: обсяг (кількість слів, речень) і швидкість (наявність пауз, повторень) усного або письмового висловлювання. В рецептивних видах мовленнєвої діяльності основним якісним показником є ступінь розуміння (загальне, повне, детальне). Кількісними показниками є тривалість звучання тексту і темп мовлення – в аудіюванні, обсяг тексту – в читанні [2, с. 272]. Враховуючи дефіцит часу, що відводиться на вивчення іноземної мови в середній школі, все більша перевага надається

тестуванню.

Відмінність підходу до оцінювання при активному навчання полягає в тому, що вчитель намагається оцінити окрім вказаних вище показників, наскільки добре учні працюють спільно в малих групах, чи вміють вони поставити оригінальні та логічні запитання стосовно проблеми, висловити свою думку, аргументувати точку зору. При цьому оцінка проводиться таким чином, щоб у той самий час навчити учнів, як досягати добрих результатів. Вчитель оцінює навчальні прийоми, застосовувані учнями; уважно спостерігає за тим, наскільки добре вони користуються тими навичками навчання, яким їх навчали, і чи знаходять способи, щоб покращити свої знання. Особлива увага приділяється оцінці якості мислення учнів.

Оцінка є найбільш надійною та валідною, коли має вимірники, які б були зрозумілими учням, батькам, шкільній адміністрації. Таким чином, розробка критеріїв оцінювання роботи учнів є першим етапом на шляху ефективного оцінювання в умовах активного навчання. Для того, щоб розробити вимірники для оцінювання учнівської роботи, учитель спочатку визначає критерії, які описують плідну роботу із завдання та характеризує тип розуміння і комунікації, якому учні мають слідувати. Коли критерії розроблені, виділяється час для того, щоб пояснити їх учням. Для деяких прийомів активного навчання доцільно підключати самих учнів до розробки критеріїв. Якщо учні знають, що важливо і що від них очікується, вони будуть більш ефективно слухати вказівки вчителя та намагатися вловити потрібну їм інформацію, а це, в свою чергу, буде сприяти тому, щоб процес навчання став більш значущим для них особисто.

Були зроблені перші кроки по створенню критеріїв для оцінювання роботи в умовах активного навчання; зокрема розроблені стандарти, які вчителя можуть використовувати на заняттях. Загальна схема одного із стандартів має наступний вид.

Робота вважається ефективною, якщо:

- Учень не тільки дає відповіді, а й наводить аргументи для підкріплення своїх відповідей на запитання більш високого рівня.
- Учень ставить запитання більш високого рівня своїм одноліткам і вчителю.
- Учень створює в усній та письмовій формі твори, які відображають критичне мислення.
- Учень демонструє ініціативу, мотивацію та навчання як у класі, так і за його межами, ставлячи запитання й ініціюючи дії, які виходять за рамки уроку.
- Учень демонструє впевненість у собі, у процесі навчання, ставлячи запитання, аналізуючи, висловлюючи ідеї, позиції та думки, точки зору, які відрізняються від того, що кажуть інші

його однолітки та вчитель.

- Учень розуміє, аналізує та синтезує інформацію.
- Учень застосовує критичне мислення, ставлячи під сумнів висновки, які зробили інші, і робить висновки, засновані на інформації, отриманій у ході особистих спостережень і експериментування.

Активне навчання охоплює як індивідуальні, так і групові форми. Подальша робота дослідників має бути спрямована на розробку моделей для виставлення оцінок з урахуванням специфіки кожної навчальної діяльності. Розглянемо можливі підходи до оцінювання роботи окремого учня на прикладі читання та письма. При оцінці сформованості навичок читання, окрім вказаних вище якісних та кількісних характеристик [2], доцільно розвивати у учнів навички самооцінювання, перелік яких наданий в наступній таблиці:

Критерії для спрямованого читання	Інколи	Ніколи	Завжди
1. Я знаю жанр чи тип твору (народна казка, історія, фантастика), можу використати це для того, щоб підкріпити мої припущення.			
2. Я бачу головного героя та проблему твору та намагаюсь передбачити розв'язання проблеми, виходячи з того, що про це говориться.			
3. Я приділяю увагу деталям твору, які можуть бути важливі, і використовую їх для формулювання моїх припущень.			
4. Я читаю уважно, щоб побачити, чи здійснюються мої припущення.			
5. Я можу знайти частину тексту, що підкріплює чи спростовує мої припущення.			
6. Після читання я переглядаю мої припущення та намагаюсь побачити деталі, які приводили до правильних припущень.			

Перед початком роботи по формуванню вміння читання вчитель знайомить учнів із розробленими критеріями та звертає увагу на необхідність їх використання. Регулярне використання принципу «оцінка, яка навчає», сприяє тому, що учні засвоюють, якого роду мовленнєві та розумові операції вони мають виконувати, які саме комунікативні навички та навички мислення вищого рівня мають сформувати.

Процес якості мислення учнів можна також оцінювати через письмові роботи. Алгоритм оцінювання твору може мати наступний вид. По-перше, формулюється запитання. Далі вчитель пропонує виконати такі дії.

1. Напишіть твердження, що чітко відповідає на це запитання;

2. Наведіть переконливі аргументи, які спираються на деталі з тексту, щоб підкріпити свою відповідь.

3. Напишіть твір, логічно висловлюючи свою думку.

Учням роздаються критерії оцінювання твору.

Критерій 1: у творі є теза, що висловлена наприкінці першого абзацу, в якій ясно викладено вашу відповідь на це запитання.

Тези немає, або вона не чітко сформульована			теза сформульована чітко	
2	4	6	8	10

Критерій 2: цю тезу підтримує хоча б один переконливий аргумент, що спирається на деталі з тексту. [C:\Documents and Settings\Ирина\Рабочий стол\article\art.doc - НІк241978899#_НІк241978899](C:\Documents and Settings\Ирина\Рабочий стол\article\art.doc - НІк241978899#_НІк241978899)

аргумент непереконливий або наводиться недостатньо деталей із тексту			аргумент переконливий і є важливі деталі із тексту	
2	4	6	8	10

Критерій 3: робота написана зрозуміло й без помилок.

є абзаци та значеннєві переходи				
2	4	6	8	10
зрозумілі речення				
2	4	6	8	10
граматична правильність речень				
2	4	6	8	10
правопис та пунктуація				
2	4	6	8	10

Запропоновані критерії заохочують учнів брати на себе роль дослідника, конструктивного критика, дозволяють ясно бачити, як досягти бажаних результатів.

В умовах активного навчання акцент робиться на процес творчого спілкування на всіх рівнях взаємодії в системі «учитель — учень — клас». Психологічною запорукою ефективності діалогізованого спілкування, його спрямованості на співробітництво є визнання принципової рівності особистісних (а не статусних) позицій педагога та учня. За останній час все більше уваги приділяється технологіям навчання іноземної мови в групах співробітництва [3]. Техніка організації роботи учнів у групах співробітництва ґрунтується на трьох принципах:

- одночасна взаємодія;

- позитивна взаємозалежність;
- індивідуальне оцінювання.

Методика співробітництва у групах ґрунтується на філософії «педагогіки співпраці»; в роботі застосовуються педагогічні технології, що забезпечують організацію позитивної комунікації між школярами на основі вивченого матеріалу. До таких технологій належать:

- формування груп співпраці (з урахуванням спеціальних завдань і вправ на створення в групах атмосфери довіри й підтримки);
- спеціальні вправи на засвоєння учнями типових ролей, навичок комунікації та вміння працювати у групі;
- виконання учнями спеціально призначених їм ролей у групі;
- виконання групою спеціально вибраних для неї завдань;
- взаємні консультації учнів, які працюють у різних групах;
- спеціальні методи оцінювання, заохочування й нагороди окремих учнів, груп і класу в цілому.

На відміну від звичайної навчальної групи, розмір і склад якої практично нічим не обмежений, група співпраці являє собою невеличкий (як правило, не більше чотирьох осіб) колектив. Члени групи добре знають і розуміють один одного. Вони орієнтовані на взаємодопомогу та підтримку. Вміння вчителя організувати в класі різні за складом групи співпраці — важлива ознака його педагогічної майстерності. Склад групи, як правило, змішаний. У кожній з них мають бути сильні, слабкі й середні учні. До кожної групи повинні входити і дівчата, і хлопці. Якщо клас етнічно чи соціально неоднозначний, групи також потрібно формувати неоднорідними. Змішаний склад групи відображає загальну ситуацію в класі. Неоднорідний склад груп полегшує процес взаємонавчання школярів у групі, допомагає вчителю під час подання нового матеріалу та в управлінні класом. Групи можуть формуватися учнями за їхнім бажанням, призначатися вчителем чи створюватися за жеребкуванням. Випадково створені групи повинні змінюватися досить часто. Ретельно дібрані вчителем групи можуть залишатися без змін тривалий час (учні навчатимуться працювати разом). Проте і в цьому випадку рекомендується змінювати склад групи через кожні 5—6 навчальних тижнів.

Співробітництво в навчанні означає, що відразу кілька учнів у класі спілкуються один з одним. Звідси й усі переваги групової роботи порівняно з традиційним фронтальним опитуванням. У звичайному класі одна людина (в основному вчитель) говорить, а інші слухають. Це типова послідовна структура спілкування, коли кожен учасник «виступає» по черзі. Як показують спостереження, вчитель використовує приблизно 80% часу уроку, а учні (яких у класі понад 30) отримують можливість зайняти активну позицію в комунікації в середньому по 15 секунд на одному уроці. При груповій роботі активній позиції учнів у

комунікації відводиться значно більше часу. Зіставлення послідовної структури спілкування на звичайному уроці та одночасної структури спілкування при груповій роботі надані нижче.

Зміст роботи	Послідовна структура	Паралельна структура
Розподіл матеріалів	Учитель обходить усіх учнів і по черзі роздає матеріали кожному учневі	«Менеджер» від кожної групи забирає матеріал на групу і роздає його членам групи
Обговорення даної теми	Один учень висловлюється, а всі інші слухають	Усі учні обговорюють свої думки один з одним (у парах)
Отримання допомоги	Учень підіймає руку й чекає, поки учитель зверне на нього увагу	Учень запитує партнера по групі і швидко отримує допомогу.

Одночасне спілкування — головний ресурс, який робить групову роботу привабливою з комунікативного погляду. Це стосується і фази контролю та оцінювання. Але така робота потребує від учителя організаційних навичок, які рідко використовуються при звичайній класно-урочній формі навчання. Так як при активному навчанні регулярно моделюються різні ситуації і структури взаємодії часто змінюються, учитель має вводити різні правила роздачі та використання групами навчального матеріалу та обладнання; встановлювати спільні норми поведінки в групах; визначати правила особистої відповідальності учнів. У класі інтер'єр слід змінювати так, щоб усі учні могли працювати у своїй групі і швидко повернутися у разі потреби до вчителя та класної дошки.

Для того, щоб гарантувати досягнення результатів навчання кожним учнем, необхідна індивідуальна оцінка результатів. Вплив структури завдання та способу заохочення учнів на формування стосунків співробітництва і змагань у групі проілюстровано в наступній таблиці.

Зміст роботи	Структура заохочень	Структура завдання
Співробітництво всередині групи	Оцінювання кожного за результатами роботи всієї групи. Заохочення всієї групи.	Створення спільного продукту. Роботу розподілено між членами групи.
Співробітництво між групами	Оцінка роботи групи залежить від оцінки роботи класу. Заохочування класу як єдиного цілого.	Кожна група робить незамінний внесок у результат, на який виходить весь клас.

Змагання між групами	Індивідуальна оцінка роботи кожної групи. Нагороджується краща група.	Однакові завдання для кожної групи і зіставлення отриманих результатів.
----------------------	--	---

Учитель повинен уявляти собі зміст цих принципів і вміти творчо застосовувати їх у конкретних навчальних ситуаціях, зокрема в процесі контролю та оцінювання. При оцінці рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь вчителів рекомендується скласти переліки або схеми, на яких представлені елементи знань, що мають бути засвоєні на уроці. Далі, по мірі того, як учні використовують елементи знань у своєму обговоренні чи презентаціях, учитель може помічати для себе використання інформації окремими учнями. Це дозволяє провести більш глибоку оцінку вивченого, ніж тестування пам'яті. Такий стиль оцінювання дозволяє вчителю побачити, чи вміє учень застосувати свої знання, та виходить за межі звичайних тестів на запам'ятовування фактажу.

Слід зазначити, що в умовах використання стратегій активного навчання можуть виникати певні труднощі. Зупинимось на деяких із них. По-перше, як оцінювати окремих учнів, коли вони працюють у групах. Практика свідчить, що вчителі, які зустрічаються із цією проблемою, іноді вибирають одного учня та спостерігають за ним упродовж якогось часу, згодом переключаючи увагу на іншого. Під час спостереження за учнем учитель має змогу оцінити його внесок у роботу групи. Вчителів рекомендується мати окремі папки для кожного учня, щоб можна було спостерігати його розвиток протягом року. По-друге, як визначити внесок кожного з учнів, коли вони працюють у групах. Одним із рішень є накреслити схему відповідно до того, як учні сидять у групах. Коли окремий учень щось робить, учитель робити помітки. Коли вчитель переконується, що всі члени цієї групи оцінені адекватно, він може переходити до наступної групи.

Таким чином, досвід роботи свідчить про те, що активне навчання забезпечує ефективний розвиток комунікативних умінь і навичок учнів, сприяє підвищенню зацікавленості до предмета; значно збільшує час спілкування на уроці. Його первинною відмінністю є, перш за все, постійний контроль за роботою учнів та регулярне оцінювання результатів із використанням зворотного зв'язку «учні – вчитель» на основі дослідницької активності вчителя у класі.

Перспективою подальшої роботи є розробка моделей для виставлення оцінок з урахуванням видів мовленнєвої діяльності, специфіки мовленнєвих навичок, вікової аудиторії, інтересів та мотивів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Русский язык, 1987. – 797 с. 2. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / Ніколаєва С. Ю. – К. : «Ленвіт», 1999. – 320 с. – (Підручник для студентів вищих закладів освіти). 3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / Пометун О. І. – К., 2007. – 144 с. 4. Свердлова И. А. Интегрированный подход к развитию навыков критического мышления / И. А. Свердлова // [Вісник ХНУ](#). – 2003. – № 611. – С.217-221. 5. Свердлова І. О. Принципи активного навчання та етапи формування критичного мислення / І. О. Свердлова // [Вісник ХНУ](#). – 2007. – № 772. – С.143 – 147. 6. Sverdlova I. O. Teaching students to read critically / I. O. Sverdlova // [Вісник ХНУ](#). – 2004. – № 636. – P.227-232.

© І.О. Свердлова, 2009